

Odla i kruka – på terrass och balkong

Med växter i kärl och krukor kan du få en prunkande trädgård på minsta lilla utrymme, på terrassen, balkongen eller yttertrappan. Du kan odla överallt, på berg, under buskar och träd, i träd och uppefter väggar.

Många fler växtslag än man tror kan odlas i kärl – bara man följer några enkla grundregler: bra dränering, stor jordvolym och tillräckligt med vatten och näring hela säsongen.

Planteringskärl

Oftast är det växten som får avgöra val av planteringskärl. Man vet vilka växter man gärna vill ha och kärlet kommer i andra hand. Ett medvetet val av både kärl och växt i samklang kan förhöja prydnadsvärdet betydligt.

Ler- och *stengodskrukor* är vackra, populära och allt billigare. Lerkrukor är oftast mindre frosttåliga än glaserat stengods eftersom de suger åt sig fukt. Det finns dock extra hårdbränd terracotta och specialbehandlade lerkärl som tål frost. För vissa dig om att krukor tål frost om de ska stå ute över vintern. De bör vara vidare upptill än nertill och absolut inte ha inböjd kant. Tänk på att oglaserade lerkärl torkar ut snabbt. Många krukor i handeln är vackert dekorerade och målade, små prydnader i sig. Men de förtar lätt intrycket av växterna och ska

därför väljas med omsorg. *Trälådor* passar alltid bra till växter. Impregnerat eller målat trä har förstas längre livslängd än obehandlat. En innerlåda av plast förlänger hållbarheten. *Plastkrukor* är lätta, billiga och ganska hållbara. De finns nu även i mer naturlära färger än bara bländvitt och svart.

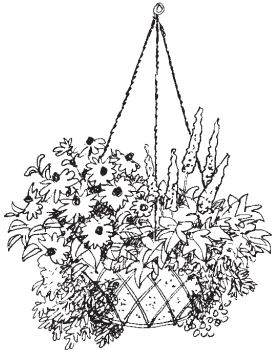
Nätkorgar tätade med mossor, efter engelsk förebild s k *hanging baskets*, är också populära. Tänk på att de behöver ordentlig upphängningsanordning och noggrann passning för att inte torka ut.

Det finns även *självvattnande kärl* där man med längre mellanrum fyller på ett vattenförråd i botten på en speciell ytterkruka.

Relativt nytt på krukfronten är okrossbara, bastanta, frosttåliga *gummikrukor* av återvunna bildäck. Även krukor i fiberbetong är hållbart och snyggt.

Leta också i källare och förråd eller på loppis och auktion. Där kan man göra fynd som passar utmärkt till planteringskärl; gamla trä- och zinkbaljor, hinkar, lådor, kär-

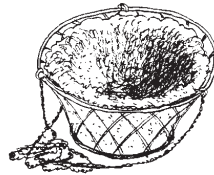
Nätkorgar. Klä nätets insida undan för undan med mossa, kokosduk eller liknande. Läg en bit plast halvvägs upp utanpå mossan och fyll med jord. Stick in växter genom mossan i plastens överkant. Fortsätt med mossa, planter och jord tills korgen är full. Plantera slutligen växter uppe i korgen.

ror m m.

Välj stora kärl, ju större kärl desto mindre skötsel. Beräkna minst 1,5–2 liter jord per planta. Fem liter är absolut minimum för vad en urna eller ampel bör rymma. Starkväxande planter som praktpetunia och ampelbidens behöver minst tio liter för att komma till sin rätt. Fleråriga växter kräver betydligt mer om de ska klara vintern och växa till sig. Ett fruktträd kan behöva minst 100 liter.

Se till att kärlet har ordentliga dräneringshål, gärna en bit upp på sidan så att ett litet vattenförråd kan bli kvar i botten. Kärl som står på golv eller hänger över grannens balkong behöver fat eller liknande som samlar upp överskottsvatten. Raka krukor och lådor står stadigast. Ju tjockare material krukans är gjord av desto jämnare blir temperaturen i krukans. Mörka kärl blir varmare än ljusa.

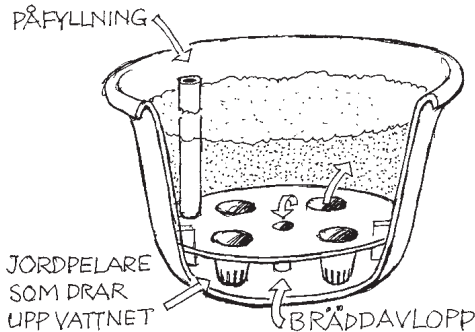

Jorden

Jorden ska vara näringsrik och vattenhållande men samtidigt porös och gärna lite grov så den inte packar sig. Sådan jord ska innehålla en hög andel ljus torv. Använd bra planteringsjord eller egentillverkad kompostjord. Blanda i höngödsel (alt. en blandning av blodmjöl, benmjöl och träaska) eller långtidsverkande gödselmedel och eventuellt lecakulor. Det finns även färdigblandade specialjordar för balkong-/krukodling. Jämför näringsinnehåll på påsarna (det kan variera ganska mycket) och välj den med mest näring om du inte näringsvattnar regelbundet. Läg ett dränerande lager (3–5 cm) av leca, grus eller tegelkross i botten.

De fleråriga växterna behöver lite ny jord på våren. Skrapa av det övre jordlagret och fyll på ny näringsrik jord. Lyft upp jordklumpen och se om den är helt tät av rötter. Då är det dags att byta till ett större kärl. Det finns också växter som vill stå trångt för att blomma t ex *Agapanthus*, Afrikas blå lilja.

Kruka med underbevattning.

Plantering och skötsel

Vattna igenom plantorna ordentligt innan du sätter dem i krukans. Tryck till lätt så att plantan har bra jordkontakt. Vattna. Utsätt inte plantorna för starkt solljus direkt efter plantering.

Gödselvattna med flytande växtnäring

eller några korn höns gödsel varannan vecka om du inte använt långtidsverkande gödselmedel. I så fall börjar du istället gödselvattna någon gång i juli eller om blomningen och den friska grönskan börjar avta. Mellan gödselvattningarna behövs naturligtvis vattning allt efter behov och väderlek.

Tänk på att krukodling kräver mycket vatten, ju mindre kärl desto mer vatten. Om du inte har självvattnande kärl eller en snäll granne som vattnar när du reser bort kan du lösa problemet med en vattendunk och tjockt bomullsgarn som slang mellan dunken och krukans.

Putsa regelbundet bort vissna blommor så varar blomningen längre. Petunia, pelargon, fuchsia m fl blir tätare och blomrikare om de toppas ganska kraftigt på våren.

Växtförslag

Möjligheterna att välja och kombinera i krukor är näst intill oändliga. Sommarblommor, perenner, svagväxande prydnadsträd och buskar, bär, kryddor och grönsaker. Bara fantasin sätter gränser!

Välj helst bara ett växtslag i små kärl. I större kärl kan man kosta på sig att komponera med färger och former. Plantera höga sorter i mitten om krukans står fritt eller i bakgrunden om den står mot en vägg eller plank.

En stomme av långlivade växter som *enar*, *gräs*, *murgro*, *ormbunkar*, *rabatteternell* eller *sommarcypress* kan sedan kompletteras allt efter säsong med olika blommor: penséeer och lökar på våren, begonior, petunior, margueriter och rosor på sommaren och cyclamen, krysantemum och prydnadskål på hösten.

Ettåriga sommarblommor är förstas vanligast eftersom de är tacksamma och blommar länge. Det finns idag ett stort utbud

av sorter och färger utöver de vanliga *flitiga lisa*, *lobelia*, *pelargon*, *petunia* och *tagetes*. *Praktpetunia*, de mer småblommiga *Million Bells*, *bakopa*, *tvillingssporre*, *bidens* och *rabatteternell* är populära växter som med sin kraftiga växt är lämpliga för amplar och stora krukor. Fler nya, men mindre vanliga, odlingsvärda sommarblommor är *ampelpilört*, *blåmåra*, *echeveria*, *heliotrop*, *jätteverbena*, *leverbalsam*, *murbinka*, *snokört*, *tigeröga*, *trumpetblomma* och *violverbena*.

Stor och hög blir ballongblomma, paradisblomster, ricin och tofsamarant.

Vackert bladverk har *ajania*, *bladmynta*, *curryplanta* och *helgonört*.

I höst/vinterkrukans passar *lingon*, *skimmia*, *vaktelbär* och *vinterrosling*.

Kryddor och **köksväxter** passar också i krukor t ex värmeälskande *basilika* och *rosmarin* men också *tomat*, *gurka* och *paprika* (på solig och skyddad plats). *Sallat*, *kålväxter*, *dill* och *fänkål* gör sig utmärkt bland blommorna.

Odlingsvärda perenner är bl a kinesisk kärleksört, *revsuga*,

olika nävor, *stjärnflocka*, *låg riddarsporre*, *funkia*, *viol*, olika *bräckor*, *fjällbrud*, *taklök*, *styvklematis*. Även *vilda växter* gör sig bra t ex *strandtrift*, *tusensköna*, *kungsmynta*, *gåsört*, *käringtand*, *backtimjan*, *fetknopp*.

På höjden kan man odla både blommande och ätbara klätterväxter på spaljeer och olika ställningar. *Ettåriga*: *bönor*, *ärter*, *blomman för dagen*, *klockranka*, *luktärt*, *lejongapsranka*, *slinger- och fjärilskrasse*, *spanska flaggan*. *Fleråriga*: *humle*, *klima-*

tis, rosenvial.

Den som vill odla buskar och träd i kärl bör tänka på att välja svagväxande sorter och fruktträd på svagväxande grundstam eller rotbeskära plantorna kraftigt för att hålla dem småväxta.

Växterna under vintern

Perenner, buskar och träd i kruka är naturligtvis känsligare för kyla än om de skulle odlas i marken eftersom kylan lättare tränger in. De bör alltså skyddas, antingen genom att de förvaras i kallt men frostfritt utrymme: garage, inglasad balkong, förråd eller liknande eller genom att bädda in krukorna i isolerande material som glasfiber, fri-golit, tidningspapper, torra löv. Står växten utan tak bör isoleringsmaterialet skyddas från väta med plast eller liknande.

Några exempel på exotiska växter som fler och fler odlar i kruka på sommaren är fikon, minikiwi, myrten, olivträd och änglatrumpet. Dessa tål

oftast ingen kyla alls utan måste tas in och förvaras frostfritt (5–10 °C) över vintern. Hit hör även flera perenner som vi räknar som ettåringar men som överlever med rätt förvaring bl a pelargon och fuchsia.

När säsongen är över för ettåringarna är det dags att tömma odlingskärlen och rengöra dem ordentligt inför vinterförvaringen. Jorden kan återanvändas som krukjord om den blandas med gödsel, kompost eller ny jord men också komma väl till pass som jordförbättring eller inblandning i komposten.

Text: Solveig Sidblad

Illustration: Han Veltman

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, www.tradgard.org